

Jubilej

Petdeset let kranjskega zbornika (1960–2010)

Da lahko proslavljamo spoštljivi jubilej *Kranjskega zbornika*, se moramo zahvaliti vrsti srečnih okoliščin, ki so botrovale njegovemu začetku pred 50 leti. Predvsem je treba poudariti, da smo imeli obsežno, leta 1939 izšlo Zgodovino mesta Kranja, odlično delo, v katerega je Josip Žontar vložil vso svojo mladostno energijo. Nič manj pa ni bilo pomembno dejstvo, da je imel kranjski občinski ljudski odbor takrat za predsednika Franca Puharja, ki je ob številnih obveznostih našel čas tudi za razmislek, kako bi v obliki zbornika Žontarjevo delo nadaljevali. Ni bila lahka naloga to uresničiti, posebno ker se je rodila ideja, da bi zbornik posvetili v virih izpričani 900 letnici Kranja. Bilo je iluzorno, da bi prispevke omejili na čas pred toliko stoletji; šele danes bi po zaslugi arheoloških in zgodovinskih raziskav iz zadnjega časa bilo kaj takega mogoče. V poštev je prihajala le druga možnost, to je dobiti prispevke za posamezna obdobja v devetstoletnem razvoju kraja, ki bi obravnavali doslej manj obdelana vprašanja iz njegove preteklosti, vključno s časom, v katerega Žontarjevo delo ni več segalo. Praktično je to pomenilo iskanje avtorjev za taka vprašanja, ne pa da avtorji, kot je običaj, predlagajo teme. Odziv je bil dober, težave pa so nastopile pri medvojnem obdobju. Mestni odbor Socialistične zveze delovnega ljudstva je namreč za prvi občinski praznik Kranja leta 1954 izdal zbornik *Kranj v boju in svobodi*. Po obsegu je bil sicer bolj skromen, opisoval pa je predvsem nekatere dogodke v Kranju v času nemške okupacije. Da bi sistematično obdelali to obdobje in zbrali tudi podatke »o revolucionarnih podvigih predvojnega kranjskega proletariata in o delovnih uspehih vseh delovnih ljudi mesta Kranja po zmagoviti revoluciji« – tako beremo v uvodu publikacije –, je uredniški odbor napovedal, da bodo ob vsakem občinskem prazniku izdali po eno številko zbornika, do česar pa ni prišlo. Razumljivo je, da so zaradi takih načrtov obstajali zadržki za večje sodelovanje pri jubilejnem zborniku, pač pa je leta 1970 občinski politični aktiv sprejel odločitev, da se tudi zbornik Socialistične zveze enakovredno upošteva kot kranjski.

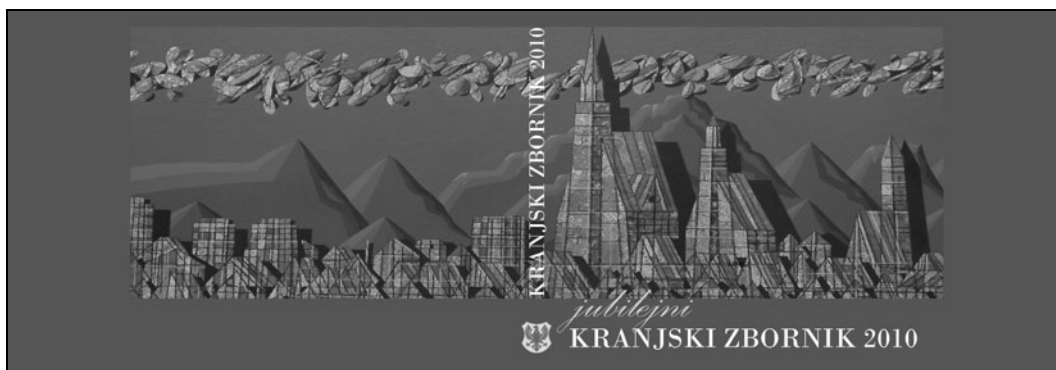
Nadaljnja Puharjeva zasluga pa je bila ta, da ni ostalo le pri jubilejnem zborniku, ki je izšel leta 1960, ampak je ta prerastel v periodično publikacijo,

ki predstavlja najpomembnejše dogodke burnega razvoja kranjske občine po osvoboditvi, kar naj bi bil po Puharjevih besedah njegov glavni namen. Moram pa poudariti, da je bil Puhar dovolj razmišljujoč, da si ni predstavljal Zbornika kot nekritičen hvalospev časa, ki ga je tudi sam aktivno sooblikoval, a obenem je bil dovolj trezen politik, ki je znal presoditi, kaj čas in njegova družbena politika terjata. Kljub odhodu s kranjske občine je dosegel, da je julija 1968 Svet za prosveto, kulturo in telesno kulturo skupščine občine imenoval prvi uredniški odbor *Kranjskega zbornika*, ki se je konstituiral tako, da je Puhar postal njegov predsednik in v tej vlogi je ostal vse do zaključka del na Zborniku 1985, to pomeni polnih 18 let. Soglasno mnenje je bilo, da bi bilo primerno izdajati Zbornik na pet let, kar je bilo nato potrjeno tudi na skupni seji obeh zborov občinske skupščine julija 1970.

Po zaslugi uredniških odborov je Zbornik ves čas redno izhajal na pet let za občinski praznik, z izjemo Zbornika 1980, ki je izšel naslednje leto, ker je bil posvečen spominu tedaj umrlega predsednika republike Tita in častnega občana kranjske občine. Med množico lokalnih zbornikov z značajem periodike tako Kranjski zbornik izstopa po tem, da je toliko časa izhajal nepretrgoma. Moram pa omeniti, da je ob Zborniku 1975 dvakrat postalo vprašljivo njegovo nadaljnje izhajanje.

Prvič je bila povod za to ideja, da naj bi objavili o Kranju publikacijo bolj informativnega značaja; v njej naj bi bilo na sodoben način s sodobnimi sredstvi povedano vse o mestu, od davnine do sodobnosti. Predlagatelji so se zgledovali po lepo ilustriranih monografijah, ki se jih začele izdajati števile občine po Jugoslaviji, kjer so slike predstavljale glavno vsebino, te pa so dopolnjevali le kratki teksti. Toda nova predstavitev Kranja ni imela dovolj podpore, verjetno je bil glavni razlog za to finančne narave, saj bi po predračunu stroški monografije znašali kar dva- do trikrat toliko, kolikor je stal zadnji Zbornik. V vlogo razsodnika so se postavile družbenopolitične organizacije, ki so januarja 1974 odločile, naj ima Zbornik, predviden za leto 1975 enak vsebinski koncept kot doslej.

S tem pa še ni bilo konec problemov. Ko je Zbornik prišel iz tiskarne, je bil deležen hude kritike, ker je vseboval sicer 15 prispevkov iz povojnega časa – med temi tudi prvič o posameznih kranjskih delovnih organizacijah – nič pa prispevkov o NOB. Tako je smel priti v prodajo šele čez nekaj časa.

V skladu s tedanjim uradnim vrednotenjem zgodovine je bilo odločeno, da se zbornik deli na tri dele: v prvem naj bi bili prispevki o NOB, v drugem o družbeno-političnem in družbeno-ekonomskem dogajanju preteklih petih let, v tretjem pa o predvojni zgodovini, vključno z arheologijo, umetnostno zgodovino, etnologijo in literarno zgodovino. Moram pa poudariti, da ni Puhar niti enkrat kakorkoli pokazal, da bi bili prispevki iz tretje skupine manj pomembni kot iz prvih dveh. Dobro se spominjam neke seje uredniškega odbora, ko smo govorili o novem Zborniku in je Cene Avguštin iz žepa potegnul listič z zajetnim številom predlaganih tem iz umetnostne in starejše zgodovine ter etnologije, vendar je Puhar za te teme prav tako kazal enako zanimanje. Dosledno pa je bil uredniški odbor proti vključitvi leposlovnih del.

Pri tej strukturi je ostalo z manjšimi spremembami glede vrstnega reda omenjenih delov do Zbornika 1990, ko je bila po zaslugi Stanka Šimenca vpeljana delitev na vsebinske sklope. S tem so postali zborniki še bolj zanimivi. To je bilo mogoče tudi po zaslugi nove usmeritve, ko je uredniški odbor sklenil, naj Zbornik sicer zadrži svoj dosedanj osnovni namen, to je, da na strokovni ravni obravnava izvirne teme o razvoju kranjske občine in s tem ohranja čim bolj popolno izpoved o neki dobi, dogajanjih in ljudeh, ki so tako ali drugače vplivali na svoj čas in razmere. Potrebno pa je zagotoviti ravnotežje med zgodovinskim gradivom in prispevki iz tekočega obdobja. Odkar je temeljila struktura Zbornikov na treh delih, je bilo namreč objavljeno v Kranjskih zbornikih o NOB ter delavskem gibanju 19, o povojnem času 62 in s področja zgodovine in drugih humanističnih ved 46 prispevkov (računano za Zbornike 1970 do 1985). Vlogo prikazovanja sodobnega dogajanja pa so odslej prevzeli po eni strani kronološki pregled pomembnejših dogajanj za preteklo petletno obdobje, kar je vseboval že Zbornik 1980, po drugi strani pa prispevki z obravnavo najnovejšega časa in to na enak strokovni način, ki velja za prej omenjeno tretjo skupino. Tako je Zbornik začel prinašati tudi prispevke o temah, o katerih se do tedaj ni pisalo.

Uredniški odbori so se od vsega začetka prizadevali, da bi bila vsebina Zbornikov pestra, zanimiva in na strokovni ravni, obravnavane teme izvirne ter da bi odkrivale nove poglede in nova spoznanja o preteklosti Kranja in njegove okolice. Publikacije so vseskozi široko interdisciplinarno zastopane, zastopana so vsa področja zgodovine, arheologije, etnologije, zgodovine umetnosti, deloma tudi geografije. Ponekod je razvoj prikazan temeljiteje, ponekod le v odlomkih ali za krajša obdobja. Celotno opravljeno delo pa pomeni lep uspeh, ki priča o bogatem prispevku Kranja slovenski znanosti. V bodoče pa bi si želeli več primerjalne obravnave, ker je ta za krajevno zgodovino zelo pomembna, med drugim pa prispeva tudi h kvaliteti. Nič manjši pomen Zbornika pa je tudi v tem, da je budil smisel za poznavanje in vrednotenje preteklosti, kajti brez preteklosti, ki so jo ustvarjali rodovi naših prednikov, ne bi bilo sedanjosti. Tako je pred nami zajetna serija Kranjskih zbornikov, obsegajoča preko 3.700 strani razprav, člankov in poročil, ki so jih napisali številni strokovnjaki, skupno preko 180. Pri tem je vsak tretji večkrat sodeloval s prispevkom, osem med njimi celo pet- do devetkrat. To pomeni, da so si pridobili Kranjski zborniki lep krog zvestih sodelavcev, ki so tudi garancija za njegovo bodočnost.

Potrebno pa je tudi poudariti, da si uredniški odbori niso prizadevali le za kvaliteto prispevkov, marveč skupaj z ostalimi udeleženci pri nastajanju publikacije tudi za njihov privlačen izgled, tako glede formata, ki je ostal od leta 1970 nespremenjen, ščitnega ovitka, ki je od Zbornika 1995 slikovno oblikovan in koloriran, ter platnic, oblečenih v umetno platno oziroma umetno usnje. Zbornik 2000 je prinesel tudi že barvne slike.

Naj zaključim to razmišljanje o prehojenih petdesetih letih, pa tudi o tem, kako so se ta odražala na Zborniku, z željo, da bi tako kot doslej še naprej uspešno opravljal svoje poslanstvo.

Jože Žontar